mavi nota

AYLIK MÜZİK VE SANAT DERGİSİ • YIL: 1 • KASIM 1993 10.000 TL.

SAYI 11

BU SAYIDA:

- ayhan sarı
- gerard hoffnung
- mehmet cemil uğurlu
- zehra iskender karaahmet
- emel burçin özgüneş
- ahmet özer
- m. semih baylan
- faruk yener
- hülya tarcan
- jale yücel
- m. nazmi özalp

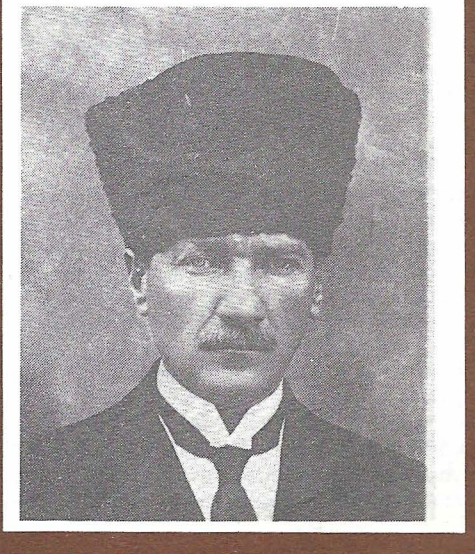

Mavi Nota'dan

11. sayımızla sizlerle birlikteyiz. Sonbahann bu son ayında artık sanat yaşamı renklenmeye başladı. Konserler, imza günleri, dia gösterileri, oyunlar derken, yeni bir sezonun akışına kendimizi kaptırmağa başladık. Öyle sanıyorum ki bu sezon dolu ve hızlı geçecek. Kasım sayımız, sınırlı ölçülerimiz içinde dopdolu. Bilimsel ağırlıklı yazılanmız her zaman olduğu gibi ön planda. Beğenilerinizi ve eleştirilerinizi bize yazarsanız sevinirız. Zira bu dergi okurlarımızın ve tüm dostlarımızın katkılan ile yaşayacak ve geleceğe doğru emin adımlarla yürüyecektir.

* * *

Sayın **Selma Kurdakul** ve **Müzik Ansiklopedisi Yayınları**'nın katkılan ile düzenlediğimiz **NİMET KORAY MÜZİK ÖDÜLÜ** adlı yarışmamızla ilgili geniş bilgiyi, sanat haberleri sayfamızda bulabilirsiniz. Ayrıca bu yarışmamızla ilgili olarak diğer sanat dergilerinde ve gazetelerde açıklama yapılacaktır.

* * *

İstanbul Devlet Opera ve Balesi tarafından Devlet sanatçısı **Leyla Gencer** için düzenlediği **Saygı Gecesi** 18 Ekim akşamı **Atatürk Kültür Merkezi**'nde gerçekleştirildi. müzik eleştirmenlerinin olağanüstü bir ses, mükemmel bir teknik diye nitelendirdiği ve çok geniş bir repertuarı olan, özellikle **Donizetti, Bellini, Verdi ve Puccini** operalarındaki yorumlarıyla övgü kazanan sanatçımız **Leyla Gencer** için düzenlenen gecenin sunuculuğunu **Zeynep Oral** ve **Haldun Dormen** üstlendi. Geceye İDOB müdürü ve sanat Yönetmeni **Yekta Kara** ile Devlet Sanatçısı **Aydın Gün** konuşmacı, tenor **Erol Uras**, Devlet Sanatçısı bariton **Mete Uğur** ve Devlet Sanatçısı **Ayhan Baran** da sanatçı olarak katıldı. Gecede, **Gencer**'in yaşamından ve yorumladığı eserlerden kesitler sunuldu. **Bilano Scala Operası**'ndan sahneye çıkan ilk Türk sanatçı olan **Leyla Gencer**, unutulan ya çok az sunulan yapıtları tekrar opera repertuvarına kazandırmıştır. 30'a yakın uluslararası ödülün sahibi olan sanatçımıza, 1988 yılında Devlet Sanatçılığı ünvanı verilmişti.

* * *

Rock müziğinin anneannesi **Tina Turner** (53) bildiğiniz gibi müzik yaşamı boyunca gündemden hiç düşmemişti. Evet yine düşmüyor gündemden. Şu anda bir çok ülkede **rock** dramı olarak gösterime giren, **Tina... Whats love got to do with it.** adlı film, **Tina Turner**'in acı dolu 18 yılını anlatıyor. Film, bir yıldızın doğuşunun, bir tek şarkıyla ve bir filmle olmadığını vurguluyor. Bildiğiniz gibi **Tina Turner**'i, 17 yaşında bir taşralı genç kız iken tanışıp evlendiği **Ike Turner**'le geçirdiği 18 yıllık bir cehennem bekliyordu, ünlenmeğe giden yolun başında. **Brian Gibson**'un yönettiği filmde **Tina Turner**'i genç yıldız **Angela Basset** canlandırıyor. **Ike Turner**'i de **Larry Fishburn** yorumluyor.

* * *

Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Yücel Erten, ekim ayı içinde Trabzon'daydı. **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nun 1993 / 1994 sezonundaki ilk oyunu olan **İki Efendinin Uşağı** adlı oyunun galasına katılan **Erten**, daha sonra **Trabzon Devlet Tiyatrosu** personeliyle bir yemeğe katıldı. Gece geç saatlere kadar devam eden yemekte kısa bir konuşma yapan Genel Müdür **Yücel Erten**, yeni sezonda başarılar diledi. **Trabzon Devlet tiyatrosu** Müdürü **Mesut Turan**, müdür yardımcılarından **A. Ersin Yener, Burak Karaman, Hüseyin Keskin, Aslye Nasıl kurtulur** adlı oyunun yönetmeni **Çetin İpekkaya**, sanatçı - yönetmen **Ergun Uçucu**, **İki Efendinin Uşağı** adlı oyunun yönetmeni **Daniel Hollıger**, Besteci **Selmi Andak** ve **Hadi Öldürsene Canikom** adlı oyunun yönetmeni **Rüchan Gürell**'in de katıldığı yemek tüm personelin bütünleşmesi acısından anlamlıydı. Genel Müdür **Yücel Erten**i Trabzon'da g[illegible] bizleri sevindirdi.

* * *

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası yeni sezona 1 Ekimde başlamıştı bildiğiniz gibi. 1993 - 1994 sezonunda orkestranın konser programlarına her yıl olduğu gibi bu yıl da dünyaca ünlü yerli ve yabancı sanatçılar ve topluluklar katılacak. Kurulduğundan bu yana Türk bestecilerinin yapıtlarına yer veren orkestranın bu sezondaki programında da **Ulvi Cemal Erkin, Ferit Tüzün, Cengiz Tunç, Ahmet Adnan Saygun, İlhan Usmanbaş, Nevit Kodallı, Mete Sakpınar, Cemal Reşit Rey, Kent Mete** ve **Nazife Güran**'ın yapıtları bulunuyor. 28 hafta sürecek olan yeni sezonda **Erol Erdinç, İnci Özdil, Hikmet Şimşek, Ender Sakpınar, Nezih Seçkin** ve **Emin Güven Yaşlıçam**'ın yanı sıra; **Alexander Schwinck, Tadeusz Strugala, Leos Svarovsky, Ramiz Melik Aslanov, Kazuhiko Komatsu, Armando Prazeres, Lutz Herbig, Lucas Pfaff, Ivan Anguelov, Cristof Escher, Howard Griffiths, Antonio Pirolli, Jean Perission. I. Ionescu Galati** gibi ünlü yabancı şefler de orkestrayı yönetecek olan konuk isimler. Orkestranın konuk solistleri arasında da **Tunç Ünver, Gülsin Onay, Güher Süher Pekinel, İdil Biret, Gülşen Tatu, Ayşegül Sarıca, Verda Erman, David Geringas, Michael Beroff, Mincho Mitchev, Roland Batik, Mancel Bergean** gibi sanatçılar bulunuyor.

* * *

Kültür bakanı **Fikri Sağlar**, güzel sanatlar içinde insanları aynı duyguda, aynı güzellikte birleştiren ortak dilin müzik olduğunu belirterek, **"Müziğimizi geliştirmek, hareket kazandırmak ve güç oluşturmak istiyoruz"** dedi. Kültür Bakanı **Fikri Sağlar** düzenlediği basın toplantısında, Türk tiyatrosunun ve Türk müziğinin müzikaller yönünden geride kaldığını, bu açığı kapatmak için de müzikal eser siparişi verdiklerini belirtti. Bakanlıkça müzikal eser siparişi verilecek besteciler arasında **Nevid Kodallı, Zülfü Livaneli, Timur Selçuk, Muammer Sun, Onno Tunç, Melih Kibar, Esin Engin, Yalçın Tura, Bülent Ortaçgil, Şanar Yurdatapan, Babür Tongur, Cem Karaca, Turgay Erdener** ve **Cem Idız** bulunuyor.

* * *

Türk yorumcularının dünyaya daha yakından tanıtılması, yapıtları gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla Türkiye'nin tanınmış müzisyenlerinin Compact disclerinin yapımı konulu proje, Kültür Bakanlığı'nca uygulamaya konuldu. Proje gereği CD'ler **Gürer Aykal, Suna Kan, Ayla Erdoğan, Ayşegül Sarıca, Ruşen Güneş** ve **Cihat Aşkın** tarafından hazırlanacak.

* * *

Dünyaca ünlü orkestra şefi **Niksa Bareza İstanbul Devlet Opera Balesi**'nde **Yekta Kara**'nın sahneye koyduğu **Giordano**'nun **Andrea Chenier Operasını** yönetmek üzere **İstanbul**'daydı. **Herbert von Karajan**'ın eski bir öğrencisi olan **Niksa Bareza** 30 yıllık sanat yaşamı boyunca dünyanın önemli bir çok kentinde operalar yönetti, senfonik konserler verdi.

* * *

Mavi Nota'da yayımlanmak üzere gönderilen yazılarınıza, son bir kez daha bakmanız yararlı olacaktır. Zira birtakım düzeltmeleri yapmak gereği doğduğundan, bu da bir anlamda yazmış olduklarınıza yorum getirmek olacaktır. Bu nedenle okurlarımız tarafından gönderilen bazı yazıları yayımlayamıyoruz. Bu da bizi üzmektedir.

* * *

Aralık sayımızda tekrar birlikte olmak dileğiyle başarı, sağlık ve mutluluklar...

Müfit Semih BAYLAN
Genel Yayın Yönetmeni

Türkiye'de müzik eğitimi veren kurumlar üçgeni**

● Ayhan SARI*

Bir toplumun hayatını mutlu, refah ve bağımsız olarak sürdürebilmesinde bütünlenmiş bir ifade gücünü edinmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Bu da ancak sanatın, halkın tümüyle yaşanır duruma gelmesiyle ortaya çıkabilmektedir. Ulusal sanatı geliştirme yolunda atılacak ilk adım, halkın kültür birikiminden yararlanma olmalıdır. Her yönden zengin bir geleneği olan Türk kültürü, bir yandan tarihsel gelişim içindeki ekonomik ve siyasal nedenlerle, öbür yandan halk kültüründen kopuk bir gelişimi getiren yönetici ve bürokratların da katkılarıyla uzun büredir bir arayış içindedir. Bu arayış en çok müzik sanatında kendini gösterir olmuştur. Üstelik müziğin, tüm sanat dalları içinde en yaygını ve yinelenebilir, her zaman her yerde paylaşılabilir oluşu gibi özellikleri onu toplumsal yapı içinde baş sıralara oturtmaktadır. Ulusal sanatımız ve dolayısıyla müziğimizdeki sorunların çözülememesinde 18. yy'dan bu yana Batılı ulusların ekonomik ve kendilerini yenileme açısından öne geçmelerinin büyük payı vardır. Böylece Türk sanatında yavaş yavaş **"montaj eylemi"** ortaya çıkmaya başlamıştır. elbetteki bir ulus, başka ulusların kültürlerinden yararlanacaktır. alışverişler olacaktır. Ama bu alışverişin tek yanlı olduğu durumlarda o ulusun kültüründe de kayıplar belirecektir. Her ne şekilde olursa olsun - şimdiye değin yapıldığı gibi- Batıyı olduğu gibi almak, toplumsal kültürümüzde karşı tepkilere neden olmakta, ortaya çıkan ise "arabesk" olmaktadır.

Temel sorun, sanatı halktan kaynaklanır duruma getirebilmektedir. Bunda devletin sanat ve kültür planlamasının (tabii ki eğer varsa) bilinçli ve ciddi, aynı zamanda uygulanır olması önem taşımaktadır.

Olayı müziğe indirgediğimizde her ne kadar "müzik evrenseldir" sözü bazı dünya gerçeklerini yansıtsa da birçok alanda olduğu gibi müzik eğitimi alanında da bir çizgiyi tutturamamış olmamızın temelinde, bu işi yönlendiren devlet adamlarımızın bu alanda yetersiz kişilerden seçilmesi yatmaktadır. Bu işten anlayan müzik adamlarımız ise genellikle üniversitelerimizde çalışmakta, hiçbir yatırım gücü olmayan simpozyum ve danışma kurullarında fikirlerini avaz avaz bağırmakta ama uygulama açısından hiçbir yararı olmamaktadır. Kısaca bu işi yönlendiren müzik meraklıları yine kendi bildiklerini okumaktadırlar.

Ülkemizde 1828'de kurulan "Muzıka-yı Humayun"u Batı müziği eğitimi veren ilk konservatuarımız olarak görmek mümkündür. O zamana değin hiç konservatuarı olmamış bir toplumun bu işe Batı müziğiyle başlamış olması, üstelik de Avrupa'daki birçok devletten önce(***) işe koyulunması, ortaya ilginç bir durum çıkarmaktadır.

Bugün ülkemizde müziğe meraklı gençliğimizin bu yönde kendilerini eğitebilecekleri üç ayrı türde üç önemli "müzik eğitim kurumu" görülmektedir. bunlar sırasıyla:

1- Batı müziği Devlet konservatuarı.

2- Türk musikisi Devlet konservatuarı.

3- Eğitim fakültelerinin müzik bölümleri.

Bunlara Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri bölümünü ekleyebiliriz.

Ölçüt olarak alınabilecek dünya konservatuarlarında müzik eğitimi türü kendi içlerinde "Pop, caz vb konservatuarları" şeklinde ayrılırken bu içerikler bizde "Türk müziği, batı müziği konservatuarları" şeklinde ele alınmış ve durum bugüne dek süregelmiştir. Yukarıdaki üçgende görüldüğü gibi, eğitim şeklinde, müziğin kendi içindeki türler esas alınması gerekirken, ağırlıklı olarak, bir ana tür olan Batı müziği tercih edilmiş bu da beraberinde müzik üreticisi ile tüketicisi arasında uçurumların ortaya çıkması sonucunu getirmiştir. Olması gerekenle varolan arasındaki ince dengeyi sağlayamayışımızda müzik eğitim kurumlarımızdan yetişen, gençlerimizle halkın müzik kültürü düzeyi arasındaki farkın büyük olmasının payı yadsınamaz. Çünkü onlara okullarında ileride yapacakları çalışmalar için "halkın düzeyinin" de önem taşıdığı anlatılmaktadır. Bir anlamda da -müzik türleri ister Türk ister Batı olsun- öğretim programları buna uygun değildir.

(Gerard Hoffnung'dan)

(*) İzmir Devlet klasik Türk Müziği Korosu Md. Yrd. - TRT Dış Yapımcısı.

(**) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi Dekanlığı Müzik Eğitimi Bölümü Başkanlığı "Müzik Türlerinin eğitimdeki Yeri" Simpozyumu 26-28 Nisan 1993, TRABZON.

(***) Örneğin İtalya'da 16.yy, Paris'te 1784, Viyana'da 1817, Berlin 1822, Brüksel ve Madrit 1830, Leipzig 1843, münih 1846, Londra 1861, Petersburg 1862, Moskova 1866, Budapeşte konservatuarı 1874'de kurulmuştur.

Eğitim Fakülteleri, Müzik Eğitimi Bölümlerinin müfredat programları 1941, 1970, 1970, 1982 yıllarında gözden geçirilmiş, fakat 1941'den 1982'ye dek iki kez yapılan düzenlemede oluşan değişim sadece ders adlarında, içeriklerde ve formasyonda gerçekleştirilmiştir. 1982'de Türk müziği yönünde olumlu adımlar atılmışsa da -kafalar aynı olduğundan- sonuca herhangi bir etkisi olmamıştır. Dolayısıyla bu müzik eğitim bölümü müfredat programı müzik öğretmeninin öğrencisiyle ve toplumla bütünleşmesi için yeterli görünmektedir. İlginç olarak tanık olunmaktadır ki bazı müzik eğitimi bölümleri, başında bulunan kişilerin özverisiyle Türk müziği ağırlıklı sentez çalışmalar yapmaktadır.

Bugün Müzik eğitimi bölümlerinin müfredat programlarına baktığımızda bölüm amaçlarının 2. maddesi Türk müzik öğretmeninin, Türk müziğini tüm yönleriyle yakından tanınması gerektiği belirtilirken, yine aynı programda yer alan 34 tane müzik dersinden yalnızca 6 tanesi doğrudan Türk müziğiyle ilgilidir. Bu 6 ders için program üzerinde gösterilen 16 saatlık süre ise tüm müzik dersleri için belirlenen toplam 179 saatlık sürenin % 8,9'unu içermektedir. Burada detaylı olarak müzik eğitim kurumlarımızın müfredat programlarıyla zamanınızı almak istemiyorum. Fakat görünen odur ki bu programlarda toplumumuzun beğenileri ve müzik düzeyi dikkate alınmamıştır.

Bugün hangi ülke **yaygın olarak** kendi kültürüne yabancı bir tür müziğin eğitimini vermektedir konservatuarında? Ve hangi ülkenin **ulusal radyosu** bir kanalın tümüyle kendi kültürü dışından bir müzik türünü ayırmaktadır?

Bu arada yeniliklere açık olduklarını söyleyen ama henüz kabuğundan sıyrılmamış bulunan Türk musıkisi devlet konservatuarları.

Sonuç olarak müzik eğitimi kurumlarımızda toplumumuz beğeni ve müzik düzeyini dikkate alan bir öğretim programına duyulan ihtiyaç, -özellikle son yirmi yıllık müziğimize baktığımızda- kaçınılmaz bir hal almıştır. Topu topu dört tane senfoni orkestrası ve opera - bale kurumuna sanatçı yetiştiren Batı müziği devlet konservatuarlarımızın öğretim programlarında artık işler bir şekilde Türk müziğine de yer verilmesi gerekmekte ve **ülkemizde varolan müzik türlerini içeren ve bunlara uygun bölümleri bulunan "Türk Ulusal Konservatuarları" artık kurulmalıdır.** •

İDİL BİRET'İN ELLERİ

Mehmet Cemil UĞURLU

Ellerin
Doğanın mucizesi
Yorgun güneşi ufka yerleştirir
Çağırır akşamı
Gündüze birleştirir

Ellerin
Müziğin ecesi
Sever kuytu ormanları
Kocaman ağaçları
Durgun gölleri
Karlı yamaçları
Toplar çiçekleri
Toplar tüm güzellikleri

Ellerin
Aşar zamanı
Yakalar yüzyıllar öncesini
Yüzyıllar sonrasını
"Çalar dilediğiniz eseri"
Okşar tuşları sürekli
Piyano orkestra olur
Ellerin yaratır mucizeleri.

GURBET AKŞAMLARI

Zehra İskender Karaahmet

Zaman nasıl da geçiyor yalnızlığımda,
Alıp savuruyor beni yıllar öncesine,
Anılar...
Dalıp gidiyorum bazan,
Yarım kalan aşkların demlerine
Tenim sızıyor...

Zaman nasıl da geçiyor yalnızlığımda
Ha bugün, ha yarın otuz beş olmuş yolların ayrımında
Bir sokakta,
Bir kavşakta...
Bir bilinmeyen saklı.

— Londra Kraliyet Balesi kurucusu —

Dame Ninette de Valois

● Emel Burçin ÖZGÜNEŞ

Türk balesinin kuruluşunda da büyük emeği geçen **Dame Ninette de Valois** 1993 haziran ayı içinde 95. yaş gününü kutladı.

Ninette de Valois, 1898 yılında **İrlanda**'da doğdu. Asıl adı **Edris Stannus**'tur. 1914 - 1919 yılları arasında **Londra**'da çeşitli müzikal **mim** gösterileri ve '**revue**'lerde dans ederek sanat yaşamını sürdürdü. 1923'te **Diaghilev**'in **"Ballets Russes"** topluluğuna katıldı. 1926'da **Londra Sahne Sanatları Akademisi**'nin **Bale Bölümü**'nü kurdu. O güne dek baleyle ilişkin her şey köklerini **Rusya**'dan alıyordu. O günlerde klasik balenin başlıca repertuarı **Petersburg**'dan geldiği gibi, bale sanatında bir yerlere gelmek isteyen İngiliz kızları da adlarını Ruslaştırıyorlardı. Buna karşın 20. yüzyılın **avangard** akımı ise **Dalghilev**'in **"Ballet Russes"** topluluğu tarafından yönlendiriliyordu.

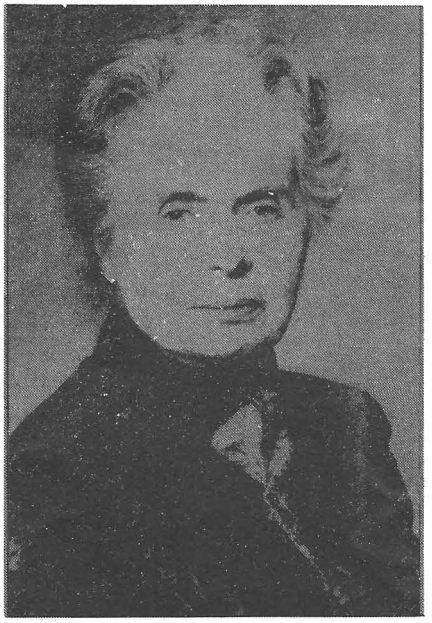

1931'de **Vic Wells Balesi**'ni kurduğunda ise dışardan gelen etkileri tamamen reddetmeyi göze alamadı. Topluluğun repertuarının en önemli bölümlerini **"Uyuyan Güzel", "Kuğu Gölü"** gibi Rus klasikleri oluşturuyordu. Kendisi İrlandalı'ydı; oysa kadrosunda yer alan dansçıların hiçbiri İngiliz değildi. **Margot Fonteyn** Şangay'da yetişmişti, **Robert Helpmann** ise Avusturalyalı'ydı. Ancak uluslararası dansçılardan oluşan topluluğun ortaya koyduğu kimlik ise tamamen İngiliz'di. Sanat yaşamı boyunca **De Valois**, her zaman bilinçli olarak İngiliz Kültürü'nü çağrıştıran bir tarz yaratmaya dikkat etmiştir.

1947 yılında zamanın Türk hükümeti tarafından Türkiye'ye davet edilir. Türk Klasik Balesinin kurulması için yoğun bir tempoyla çalışmalara başlar. **Ninette de Valois** anılarında bugünlerle ilgili şunları yazmıştır: **"İngiltere'de insanlar bu girişimimi bir 1001 gece masalı gibi görüyorlardı. Bu işi son derece ciddiye alan bir ben vardım, bir de Türkler.* "**

Bale okulu, **De Valois**'in incelemeleri ve çalışmaları sonucu 1948 yılında **Yeşilköy**'deki bir ilkokul binasında açıldı. Bu okul 1950 yılında **Ankara Devlet Konservatuarı**'nın **Bale Bölümü** haline geti-rildi.

Şu bir gerçektir ki, **Ninette de Valois**'nin 20. yüzyıl balesine son derece büyük katkıları olmuştur. O olmasaydı, **Londra Kraliyet balesi** belki sonsuza değin kurulamayacak, **Margot Fonteyn** gibi olağanüstü bir yetenek keşfedilemeyecekti. Ve **Nureyev**'le insanların seyretmeye doyamadığı kusursuz bir çift oluşmayacaktı.

Hiç kuşkusuz, bir İngiliz bale topluluğu kurulacaktı. Ancak kurucusunun onun kadar ulusal dans kültürlerine yaşatmakta kararlı bir insan olup olmayacağı şüpheliydi. **Kraliyet Balesi**'nin yöneticisi **Anthony Dowell, Ninnette de Valois**' için şunları söylüyor: **"Belki olmadan da bir topluluk kurulacaktı; ancak bu, büyük olasılıkla kendini yenilemeyen dansçılarının sınırlarını zorlamayan, yalnızca varolanı devam ettirmek için çalışan klasik bir bale topluluğu olacaktı. Kraliyet Balesi'nin büyük yıldızları vardı, ama kroeograflarda en az onlar kadar büyüktü. De Valois, başından itibaren bir topluluğun koreografının o topluluğun can damarı olduğunun bilincindeydi."**

Tüm eserlerinin arasında 1937'de yapılan **Cheeckmate**, belki de onun bale tutkusunu, titizliğini, sahne yeteneğini en iyi yansıtanıdır. Sanatçının doğum gününü kutlamak amacıyla bu eser **Kraliyet Balesi** tarafından uzun süre sergilendi. Eser aradan geçen 56 yıla rağmen değerinden, yapısından hiçbir şey kaybetmemiş. Koreografinin ayrıntılarındaki ve insani dürtülerindeki zenginlik, dansçıların sürekli kendilerini yenileyen bir anlatım tarzı yakalamayı zorluyor. Koregrafisindeki özellikler ve anlatım onun kişiliğinin de bir aynası niteliğinde.

Bugün **Kraliyet Balesi**'ndeki ve Avrupa'nın önemli bale topluluğunda bulunan dansçılar, tüm içtenlikleriyle onun mesleklerindeki büyük etkisini kabul ediyorlar. **De Valois, "İnsan, bir şeyin sağlam olup olmadığını anlamak için onu yıkma riskini göze almalı"** diyordu. Göze aldığı tüm riskler **Kraliyet Balesi**'nin dansçılarının art arda gelen başarılarıyla sonuçlanıyordu. İşte tüm bunlar o olmasaydı gerçekleşebilir miydi acaba? **Kuşkusuz tüm o yetenekler, bir şekilde kendilerini dışa vururlardı herhalde.** ●

* *Ninnette de valois, come dance with me, Londra 1957, s.187.*

Müzik alanında, yıllardır özgünlüğünü koruyan bir yapıt

Müzik Ansiklopedisi*

● Ahmet ÖZER

Yazar, **Ahmet Say**'ın emeği, başlangıçta politik içerikli gazete ve dergilerde; ardından edebiyat dünyasının saygın adı **Türkiye Yazıları**'nda somutlaşmıştı. Yayıncılığının yanı sıra, romanı (Kocakurt) öykü kitapları (İpek Halıya Ters Binen Kedi, Bingöl Hikâyeleri - Güneşin Savrulduğu Yerden-) Ona edebiyat dünyasında pek çok ödül kazandırmıştı.

Ancak o, ülkemizin ünlü bir piyanisti **Fazıl Say**'ın babası olduğu kadar, müzik alanına uzun yıllarını veren değerli bir araştırmacıdır da. Nitekim bu birikimlerinin geçmişten günümüze oluşturduğu bilgi hazinesi, 80'li yılların ortasında, son derece özgün bir yapıta dönüşür: Müzik Ansiklopedisi doğar.

Gazetelerin okurlarını daha ansiklopedilerle tanıştırmadığı bir dönemde müzik alanında ilk kez fasiküller biçiminde yayımlanan bu yapıt, ardından dört ciltlik bir toplam olarak 1279 sayfada düğümlenir. A'dan Z'ye uzanan alfabetik sıralamanın yanı sıra, müzik bilgisinin tümünü toparlayacak tematik (konusal) bir plan çerçevesinden yola çıkarak, oluşturulan bu ansiklopedide Türk ve dünya müziği çok yönlü irdelenir.

Ansiklopedide verilen bilgiler şu başlıklar altında toplanır:

Çok Sesli Müzik / Türk Sanat Müziği / Türk Halk Müziği / Müzikoloji ve Halkbilim / Bale / Çağdaş Müzik / Müzik Eğitimi - Okul Müziği / Caz Müziği / Türk Askeri Müziği / Pop Müzik Araştırması / Arabesk Araştırması

Bu bölümler, ülkemizin alanlarında yetkin insanların emeğiyle değerlendirilir.

Yönetmen **Ahmet say**, ansiklopedinin '**önsöz**'ünde, amaçlanan hedefin iki özellik taşıdığını belirtir. Birincisi, Türkiye'nin sesinin duyurulması, yapıtın ulusal bir anlayışın ürünü olması; ikincisi ise sosyo kültürel kararsızlık içinde bulunan bir toplumun, müzik alanında da yansıyan güncel problemlerine çözüm aramak ve mümkün olduğu ölçüde doğru alternatifler göstermeye çalışmaktır. Bu amaçla da Müzik Ansiklopedisinin temel ilkelerinden birinin **'ciddiyetten uzak müzik faaliyetlerine prim vermemek'** olduğu açıklanır.

Müzik Ansiklopedisinde içerik açısından da yenilikler getirilir:

Gözetilen amacın müziğin özüne inebilmek kadar, bu alanda kuru bilgilerle yetinmeden uygulama alanında çok yönlü bilgiler verilme yoluna gidilir. İçerik ve biçim konusunda ise verilen bilgilerin, müziğe ilgi duyan her kesim insanına seslenebilecek bir özellik taşıdığı belirtilir. Yönetmen **Ahmet Say**, bu alandaki kültür hizmetini usanmadan, büyük bir dirençle, yıllardır, yurdu karış karış gezerek, bu alanda üretken olan insanlara taşımaya çalışmıştır. Yurdumuzda gerek özel kuruluşların yaptığı etkinlikler, gerek üniversitelerin müzik bölümleri, gerekse çeşitli dernekler aracılığıyla gerçekleştirilen çalışmalarda, bu önemli yapıt bir başvuru kaynağı olmuştur. Yapıttaki binlerce madde başlığı onu bir kılavuz yapıt yapmıştır.

Ahmet Say, ansiklopedi için **"Türkiye'nin havasını, Türkiye'nin rengini taşıyabilirse, özgünlük açısından başarıya ulaşılmış sayılacağını"** belirtirken, söz konusu yapıtın, ülkemiz kültür kaynaklarına önemli bir boyut getirdiğine de işaret eder. Ansiklopedide kuşkusuz dünya kültürü baz alınırken, yerelden evrensele uzanan birikim de sağlıklı bir perspektifle irdelenmeye çalışılır.

Ansiklopedide kotarılan önemli bir yöntem de **'Endeksleme ve Çapraz Danışma'**dır. Bu yöntemin Batı'nın önemli ansiklopedilerinde uygulandığı belirtilirken, gözetilen amacın, bazı maddelerde yer alan terimlerin metin içindeki göndermelerle yeniden açıklandığı, göndermenin gerekmediği yerlerde maddeleştirilerek alfabetik sıraya konulduğu göze çarpar.

Ansiklopedinin madde yazımında belirli bir ölçüt kullanılmaz; gözetilen amacın bilgilendirme olması nedeniyle, kimi maddelerin daha uzun tutulduğu görülür. **"Aruz ve Müzik", "Arabesk", Akustik Armoni"** maddeleri, geniş boyutlarda tutularak; okuyucuya, araştırmacıya geniş bilgi aktarma amacı güdülür.

Türkiye'nin kültür birikiminin içinde yer alan her sanatçının adı atlanmadan bu yapıta alınmaya çalışılmış, bu alandaki emeğin boyutu, sanatçının özgeçmişinin ayrıntılı bir yapı taşımasını zorunlu kılmıştır. Türk ve dünya müziğinin yetiştirdiği değerlere, nesnel bir açıdan yaklaşılmıştır. Müzik alanında gerek kişi adları, gerekse terimler, çoğu kez aslına uygun yazılmaya çalışılmış, evrensel bir çizgi tutturulmuştur.

Böyle bir ansiklopedinin hazırlanmasına, Ahmet Say'ın ta çocukluk yıllarından beri oluşan bilgi birikimi, deney ve gözlemi, araştırması önemli bir taban sağlamıştır. Yurtiçi ve yurtdışındaki araştırmaları, 60'lı yılların başında incelediği Doğu Anadolu bir yandan yazarlığına, edebiyatçılığına zemin oluştururken, gönül verdiği bu alanı da sürekli beslemiştir. **Ahmet Say**'ın yaşamında hep özgün olanı araştırma bulma, uygulama tavrı bu yapıtta da yıllardır kendini kanıtlamaktadır.

Ansiklopedide konularla ilgili ayrıntılı bilgiler verilirken müziğin bilimsel yanı, yapısı, nota sistemi, müzik aletleri ve kullanımları üzerinde de durulur.. Operadan Oda Müziğine, Caz Müziğinden Pop Müziğine, ordan müziğin toplumsal yapısına ulaşılır. Amaç çok yönlü müzik eğitimi dir. Bunun yanı sıra tarihsel gelişim içinde Türk Müziği (Sanat, Halk, Askeri Müzik) de madde başlıklarında inceden inceye irdelenir. Müzik Eğitimi, Müzikoloji ve Halkbilim yanında müzik etkinliklerine de ayrıntılı yer verilir. Son yıllarda farklı boyutlarda geniş halk topluluklarını yakından ilgilendiren 'Pop' müziğiyle 'Arabesk' alanlarında da ayrıntılara girilir.

İnsanın yaşamından bir an olsun eksilmeyen, ta ilkel topluluklardan, günümüzün modern toplumlarına değin, her alanda varlığına gereksinim duyulan müzik, bir yerde yerelden evrensele bir değerler bütünüdür. Uygulayım alanında milyonları ardından sürükleyen bu sanat dalını kuramsal olarak çok yönlü irdeleyen, böyle bir ansiklopediyi kültür sanat dünyamıza kazandıran sevgili **Ahmet Say** ile onun yönetmenliğinde oluşturulan ekibin çok yönlü emeğini kutluyoruz. ●

Edinme Adresi: **İlkadım Sokak 21 / 5**
Gaziosmanpaşa / ANKARA

ATATÜRK ve MÜZİK

• M. Semih BAYLAN

Sevgili Akatürk'ü ölümsüzlüğe ulaştıran her anı, yüreklerimizde tutuşmağa hazır küllenmiş bir ateştir âdeta.

Atatürk gibi bir insana dünya tarihi içinde ender rastlanır. Onun gibi büyük bir insanı anlatmanın ne kadar güç olduğunu biliyorum. Karanlıklara ışık veren ve her vakit doğruyu gösteren bu değerli ve büyük insanın, özellikle sanatsal konularda ve musıkimiz hakkında aydınlatıcı pek çok sözü vardır. Bunların bir çoğu Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki özel toplantılardaki sözleri ve devamlı olarak yakınında bulunanların, dağınık anılarından ibaret kalmıştır. Bu bölümde bu büyük insanın özellikle musıkimiz hakkındaki görüş ve beyanlarını onun sürekli yakınında olan değerli kişilerin anılarından derleyerek tarafsız olmaya özen göstererek, anıların mümkün olduğu kadar dayandığı mesnetleri bulmaya çalışarak hazırladım. Amacım bu değerli kişilerin Atatürk'le ilgili anılarını tekrar gün ışığına çıkarmak, kayıtlara geçmeyenlerini kayıtlara geçirerek ebedileştirmektir.

"Efendiler, Hepiniz mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz, hattâ reisicumhur olabilirsiniz, fakat sanatkâr olamazsınız. Hayatlarını büyük bir sanata vakfeden bu çocukları sevelim..." ➡

Kırk yıldan fazla bir süre hizmet veren Ankara Devlet Konservatuvarı'nın eski binasının genel görünüşü. (Ne yazık ki Mamak Belediyesi'ne verilmiştir.) Fotoğraf: Müzik Ansiklopedisi, Cilt: 1, s. 72.

Bu sözler Atatürk'ün sanatı ve sanatkâra karşı büyük saygı ve sevgisini gösteren sözlerinden biridir. Onun sanat ve sanatkârı onurlandıran bir çok sözü vardır:

"Sanatkâr toplum içinde, uzun çaba ve çalışmalar vermekte, alnında ışıklı sevinci ilk hisseden insandır."

"Bir millet sanattan ve sanatkârdan yoksunsa, tam hayata mâlik olamaz."

"Türk milletinin yücelmesinde, başlıca hareket unsuru olan milli kültür ve sanatın gelişmesi" ATATÜRK'ün başlıca isteğiydi.

Kendi emriyle kurulan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının bir konserinden sonra, Atatürk şu sözleri söylemiştir:

"Halkın da musıki ihtiyacını düşünmek gerekir. Halkın musıki zevkinin gelişmesi için bu musıkiye (batı musıkisine) alışması ve bu musıkiden hoşlanması için, köklü bir musıki eğitimine ihtiyaç vardır."

Sevda Aydan, bariton Özcan Sevgen ile Nevit Kodalli'nın Van Gogh operasında. (Müzik Ansiklopedisi, Cilt 1, s. 126.)

Nitekim, Ankara Devlet Konservatuarı'nın temeli olan Musıki Muallim Mektebi 1925 yılında Atatürk'ün işareti üzerine gerçekleşmiştir. Ancak Musıki Muallim Mektebi, ortaokullara müzik öğretmeni yetiştiriyordu. Amacı sanatçıdan çok yurt sathına genç müzik öğretmenleri yetiştirmek ve memlekette gerçek bir musıki eğitimini sağlamaktı.

Atatürk, milli musıki görüşünü şöyle vurgulamıştır: **"Bir memleketin milli kültürü içinde, büyük yeri olan milli musıki, o memlekette halkının benimsediği, sevdiği ve zevkle dinlediği musîkidir. O ülke halkı bu musıkide kendini bulur."**

Atatürk, her konudaki düşüncelerini berrak bir akışla ifade etmiştir. Şu bir gerçektir ki Atatürk bir musıkişinas değildi. Fakat derin bir musiki anlayışına ve musıki zevkine sahipti. Yaşadığı yüzyıla ve gelecek yüzyıllara damgasını vurmasında en büyük neden, her konuda anlayış ve zevk sahibi olmasından kaynaklanıyordu. Musıkideki anlayış ve zevk üstünlüğüne sahip olduğunu şu sözlerinde daha iyi anlamaktayız:

"Bir çok defa bu musıkinin (Türk Musıkisinin) tam haysiyetini bulamıyoruz. İşte bu dinlediğimiz musıki hakiki bir Türk Musıkisidir ve hiç şüphesiz yüksek bir medeniyetin musıkisidir. Bu musıkiyi dünyanın anlaması lâzımdır. Onu bütün dünyaya anlatabilmek için, bizim milletçe bugünkü medeni dünyanın seviyesine yükselmemiz gerekir."

Atatürk, musıkimizi dünyaya tanıtabilmemiz, kabul ettirebilmemiz için uygar dünyanın düzeyine yükselmemiz gerektiğini işaret ederken bizim tarihin derinlerinde, karanlıklarında kalmış gerçek zengin musıki değerlerini meydana çıkarmak, özellikle musıki şuuru, duygusu ve bilgisini aynı şevk ve heyecanla, yeni nesillere aktarabilmek gereğini vurgulamıştır.

Musıkimizdeki alaturka - alafranga meselesi olmakta devam eden kısır çekişmeleri de 1 kasım 1934 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden söylediği şu sözlerle tarih sayfalarına derin izler bırakarak yazmıştır:

"Arkadaşlar! Güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi biliyorum. Bu yapılmaktadır. Ancak bana kalırsa bunda çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk Musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğine ölçü, musıkide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletilmeğe yeltenilen musıki, yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusun ince duygularını düşüncelerini anlatan, yüksek deyişlerini, söyleyişlerini toplamak, onları genel musıki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak Türk Ulusal Musıkisi böyle yükselebilir. Evrensel musıki de yerini alabilir. Kültür İşleri Bakanlığı'nın buna yeterince önem vermesini, kanunun ona yardımcı olmasını dilerim."

Büyük Atatürk, söylediği bu sözlerle Türk musıkisinin oturtulması gereken sağlam temellerini belirtiyor. Aynı zamanda bu sağlam temellerin belirlenmesi için gerekli temel ilkeyi de vurguluyor. Milletimizin güçlü bir musıki potansiyeli olduğunu bilerek, musıkimizin lâyık olduğu biçimde çağdaş uygarlık kurallarına göre gelişmesini istiyor, bu arada Türk gençliğine yeni ve ışıklı ufuklar açıyordu.

Atatürk, Türk musıkisine alaturka damgasını vuranlara

çok kızardı. Hele, Arap, Fars ve Bizans musıkilerinden etkilenmiş olduğunu ve bu görüşü savunanları asla tasvip etmemiştir. Alaturka her ne kadar Türk'e mahsus Türkvâri bir anlama geliyorsa da burada kullanılan anlam **"başıbozukluk"**, **"gericilik"**, **"uyuşukluk"** gibi anlamlar taşımaktadır. Gerçekte Türk Musıkisine bu yakıştırma, bu anlayışla vasıflandırma, son derece saygısız ve aşağılarcasına bir yakıştırmadır.

İşin acı tarafı Atatürk'e ait söylenen bazı sözler, yanlış aktarılmış, ya da nakledenler işlerine geldiği gibi yorumlamışlardır. Yıllardır yapmış olduğum araştırmalarda Atatürk'ün türk Musıkisi hakkında onur kırıcı bir tek sözüne rastlamamışımdır. Rastlayanlar varsa, öğrenmek isterim.

Türk Musıkisini sevmeyenler, daha doğrusu bilmeyenler, musıkimizi temelli hor görmüşlerdir. Onlara göre Türk musıkisi tek sesli olduğu için ilkeldir. Daha da ileri giderek: **"Kozmopolit ve egzotik, melankolik bir havası vardır, onun için bu musıki atılıp Batı müziği alınmalıdır."** 1981 yılında Bursa'da toplanan Uluslararası Folklor Kongresi'nde bir bildiri sunan hem de öğretmen olan bir zat bu düşünceyi fütursuzca söylemiştir.

Atatürk'e mal edilen bu sözler, nakledenlerin yorumladıkları şekilde ise, aynı konularda belgelenmiş sözleri de vardır. Bu sefer tam bir çelişki oluşturmaktadır. Ancak Atatürk gibi bir devlet adamı kesinlikle böyle bir çelişkiye düşmez. O halde bu sözler ya noksan, ya da yanlış nakledilmiş, ya da Atatürk bunları başka amaçla söylemiştir.

Bazı muhafazakârlar da Atatürk'ün Batı müziğini sevmediğini, dinlemekten hoşlanmadığını ileri sürmüşlerdir. kesinlikle doğru değildir. Atatürk hiç bir zaman Batı müziğini yermemiş eleştirmemiş aksine **"yüksek bir medeniyetin müziği"** olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde Türk musıkisini de yermemiş ve kötülememiştir.

Atatürk, **"Batı musıkisini nasıl hürmetle dinliyorsak, kendi musıkimizi de bütün dünyaya hürmetle dinletecek hale getirmeliyiz"** demiştir. Atatürk, daha genç yaşlarda Sofya'da bulunduğu yıllarda, dinlediği ve seyrettiği operaya ve Batı musıkisine karşı büyük bir ilgi duymuştur. İstiklal Marşımızın bestecisi ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın ilk şeflerinden Zeki Üngör, bu konuyla ilgili bir anısında şunları anlatmıştır:

"Hilâfetin ilgasından (kaldırılmasından) evvel idi. birgün mektupla Ankara'ya çağrıldım. Atatürk benden bir orkestra kurmamı istedi. İstanbul'a dönerek bazı arkadaşlarla küçük bir orkestra kurarak, Ankara'ya gönderdim. Bu Ankara'nın ilk orkestrası olmuştur. sonra geliştirerek 85 kişilik bir orkestra haline getirilmiştir."

"Ankara Devlet konservatuarı'nın temeli de Atatürk'ün yakın ilgisi ve direktifleriyle atılmış, 1924'te Ankara'da Musıki Mualim Mektebi adı altında kurulmuştur. 1934 yılında kurulan Milli Musıki ve Temsil Akademisi 1935 yılında kurulan Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, memleketimizde Batıya yönelik musıki hareketlerinin hararetle başladığı bir dönem olmuştur."

Atatürk çok sesli musıkiye alıştırma da eğitici bir yol tutulmasını, batıya yönelik çalışmalarda çağdaş milletler düzeyine ulaşma safhalarında, musıki ürünlerinin önemli yeri olduğunu takdir ederek, milli ve evrensel literatürden yararlanarak Türk duygusunu ve milli heyecanını Batı ölçüleri ve tekniği içinde işleyerek Türk Musıkisinin kudretini batı dünyasına tanıtmak ve göstermek gerektiğine inanıyordu.

Çağın ünlü tarihçilerinden emil l. Ludwig ile bir konuşma sırasında: **"Batının tekseslilikten çok sesliliğe geçebilmek için 400 yıl beklediğini"** Belirten L. Ludwig'e Atatürk: **"bizim bu kadar beklemeye vaktimiz yok"** diye kesin ve net bir cevap vermiştir.

Aşağıdaki paragraf arabeskçilerin ve yoz müzikçilerin kulağını çınlatacaktır umarız. Zira onların tek dayanağı **"halk bunu istiyor, biz de yapıyoruz"** düşüncesinden kaynaklanır.

Bizde öteden beri halk böyle istiyor diye düşük düzeyli eserler vermek eğilimi vardır. Şu bir gerçektir ki, ne yol verilirse, halk onu benimsemeye mecbur tutuluyor demektir. Oysa ki bu tutum halkın düzeyli eserler istemesine yardım etmek demektir. Sanatkâr, halkın zevk seviyesini yükseltmek, üstün tutmakla yükümlü olan ve hiç bir zaman düşük düzeyli eserler yapmak durumunda olmayan, bir bakıma eğitime de önderlik yapacak kişiliğe sahip olacaktır. Bu bakımdandır ki, özellikle musıki eserleri yüksek bir zevk sansüründen geçirilmelidir. Burada halkın zevk standardını belirlemek, sanat anlayışını ve zevkini geliştirmek ve yükseltmek gerçek sanatkara düşen önemli bir vazifedir.

Bu sözlerden Türk zevk ve anlayışına uygun bir düzenle çok sesliliğe giden yolun ufkunda ışıldayan Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda, sâlim bir anlayışa varma gerektiği sonucu çıkabilir.

Atatürk, Sarayburnu'nda dinlediği kötü bir musıkinin etkisi ile söylediği **"Bu musıki bizim heyecanımız ifade etmekten uzaktır"** sözü yanlış anlaşılarak Türk Musıkisi radyolardan kaldırılmıştır.

Atatürk bu sözü niçin söylemişti. Bu konu ile ilgili olarak Sadi Yaver Ataman, anılarında şunları söylüyor:

"Yıl 1928... Ağustos ayı. Çok iyi hatırlıyorum. İstanbul hayır kurumlarından biri (ya Çocuk Esirgeme Kurumu, ya da Tayyare Cemiyeti olacak, kesin hatırımda değil) Sarayburnu'nda, park gazinosunda büyük bir müsamere düzenlemiştir. Bu eğlenceye iyi bir orkestra, ayrıca o tarihte memleketimizde bulunan (belki de özel olarak davetli bulunan) Mısır'ın meşhur muganniyelerinden Müniret-ül Mehdiye de saz ekibiyle oradalar.

Müsamereyi şereflendiren Atatürk sahneye yakın bir yere buyur edilmiş, halkın coşkun alkışları ve yaşa bağırışlarına karşı o sevimli gülücükleriyle selamlar vererek yerlerini almışlar.

Orkestra Atatürk'ün sevdiği parçaları, bu arada Toska operasından aryalar çalıyor ve çekiliyor.

Arap şarkıcı, arkadaşları ile beraber sahnede. Arapça şarkılar okuyor. Atatürk Şam'da bulunduğu sırada dinlediği Arap musıkisinden de hoşlanmaktadır.

Arap şarkıcı Atatürk'e bir cemile olmak üzere, evvelden hazırladığı Atatürk'ten bahseden ve onu metheden bir parça okuyor. Halk parçada adı geçen Atatürk'ü çılgınca alkışlıyor.

Arap şarkıcıdan sonra, boş kalan sahneye, kılıkları birbirine uymayan, kimisinin ceketi ayrı, pantolonu başka, kimisi kravatsız bir ekip çıkıyor. Çoğu amatörlerden kurulmuş acemi çocuklar. Sultanıyegah faslına başlıyorlar. O geceyi ben de hatırlıyorum. Ancak Atatürk'ün yakınında bulunan cumhurbaşkanlığı saz heyetinin neyzenlerinden Burhanettin Ökte'den dinleyelim."

Burhanettin Ökte şöyle anlatıyor: **"Fasıl başlayınca evvelâ bizim üzerimizde soğuk bir duş tesiri yaptı. Zaten ATA'yı görüverince şaşırıveren çocukların elleri ayakları tutmaz olmuş, saçmalamaya başlamıştılar. Geceyi düzenleyenler Atatürk'ün geleceğini bildikleri halde böyle derme çatma bir ekibi sahneye çıkarmaları büyük hata idi.**

Her fırsatta "Benim milletim, benim musıkim, benim **sanatkârım" diye öğünen ATATÜRK, bir çeşit musıki müsabakası halinde düzenlenen bu gecede en çok ümit bağladığı bir kuvvetin elinden çıkmış olduğunu gören bir kumandan gibi üzülmüştü.**

Derhal yerinden ayağa kalktı. Atatürk'ün yerinden öfkeyle ayağa kalkması, kendisinden gözünü ayırmayan halkın dikkatini çekmiş, herkes suspus olmuştu. Sahnede çocuklarda fasıllarını kesmişlerdi.

Atatürk, etrafına duyuracak bir öfkeyle:

- Gidelim... bu musıki bizim heyecanımızı ifade etmekten uzaktır, demiş ve oradan ayrılmıştır."

Bu sözün yanlış yorumlanması sonucu Türk Musıkisi radyolarda yasaklanmıştı.

10 Kasım günü hepimizin bildiği üzere, Sevgili Atatürk'ümüzün aramızdan ayrılıp sonsuzluğa göçtüğü tarihtir. Atatürk'ü anma törenleri çerçevesinde düzenlenen konser programları içinde beni en çok etkileyen program Atatürk'ün Sevdiği Şarkılar programıdır. Bu konuda bir hayli derin araştırmalar yaparak Atatürk'ün sevdiği şarkıları tesbit etmek için çalıştım. Belli bir dayanağa bağlı olarak şunları belirtebilirim: Cumhurbaşkanlığı fasıl heyeti neyzenlerinden merhum Burhanettin Ökte Atatürk'ün sevdiği ve bizzat okuduğu şarkılarla, gazel ve türküleri şöyle sıralamıştır:

1) Harput musıkisiside özel bir yeri olan:
Ben şehid-i bâdeyim dostlar beni yâdeyleyin
Türbemi meyhâne enkazıyla bünyâd eyleyin
Gasl olunmaz mâ ile gerçi şehidân-ı vega
Yıkayın meyle beni bir mezhep icadeyleyin
2) Yeter artık çeker oldum şu cihanın gamını
Keme etse ecel, alsa da halas etse beni
3) Yârâb ne eksilirdi deryayı izzetinden
Peymane-i vücuda zehrâb katmasaydın
4) Rast Makamında
Nihansın didede ey mest-i nâzım
Bana sensiz cihanda can ne lâzım
5) Hâbgâh-ı yâre girdim arziçün ahvâlimi
Bir perîşan halini gördüm unuttum hâlimi
6) Cânâ rakibi handan edersin
Ben bî vefâyı giryân edersin
7) Bir katre için çeşme-i pür hun-i fenâdan
Bâşın alamaz bir dahi bârân-ı belâdan
8) Evinç Makamında
Şâhâne gözler şâhâne
Hüsnüne yoktur bahane
9) Atladım bahçeme girdim
Aman gülleri fincan gibi
10) Nihavend Makamında
Dil seni sevmeyeni sevmede lezzet mi olur
Olsa da böyle muhabbet de hakikat mı olur
11) Aşk âteşi sînemde yine şûle feşandır
Şevk-i ruh-i dildar ile çeşmin dolu kandır

Atatürk'ün en sıkıntılı ve buhranlı günlerinde geleneksel Türk musıkimizden teselli bulduğu söylenir. ●

Ankara Devlet Opera ve Balesinin temsillerinde yer alan bir sanatçı topluluğu. (Fotoğraf: Müzik Ansiklopedisi, Cilt: 1, s. 66)

Yüzyılımızın ortalarından bir büyük şarkıcı: Soprano Elisabeth Schwarzkopf ve yüzyılımızın ikinci yarısından bir büyük şarkıcı:

Luciano Pavarotti

● **Faruk YENER**

"Pirimadonnalar eylemleriyle çoğu kez tatsız ve sevimsiz izlenimlerin yaratıcısı olmuşlardır. Bu nedenle primadonna olarak tanınmayı hiç istemedim..." demişti Elisabeth Schwarzkopf, ama yararsız kalmıştı bu sözleri. 1938'de sahneye ilk adım attığı günden başlayan meslek yaşamında en iyi kadın şarkıcı kabul edilmiş, gerçek bir primadonna simgesi olarak selamlanmıştı güzel şarkıcı. 1976 yılıyla beraber o da geçmişe katıldı sahnelerde... Sonbahar ayları sürecinde New York'tan başlayarak yaptığı son veda turu müzikseverlerin anılarında unutulmaz olaylara karıştı. "Saturday Review" gazetesi tenkitçisi şöyle yazıyordu. New York akşamı konusunda örneğin: "Dün akşam gerçek bir büyücüydü Elisabeth Schwarzkopf... öylesine ki koskoca Varnegie Hall bir aile salonuna dönüşmüştü onun sesiyle..." Aslında o yolda eğitilmişti ünlü şarkıcı; "Dinleyiciye müziğin baskısı duyurulmamalı... Sanat şarkısı "Lied" bile eğlendirici olmalı onun için..." demişti yıllar önce. Gerçekten doğruydu Amerikan gazetesinin yargısı, gerçekten doğruydu sanatçının düşünü... Bizler de İstanbul Festivalinde koca Aya İrini'nin Elisabeth Schwarzkopf'un varlığıyla nasıl içten, sıcak, adeta canayakın bir salona dönüştüğünü sezinlemiştik... Ama bir sanatçının böylesine etkin bir sonuca nasıl ulaşabildiğini de dinleyenler arasında kimbilir ne kadar az kişi kestirebilmişti.

Prusya'da Posen kenti yöresindeki Jarotschin adlı küçük kasabada doğmuştu Elisabeth Schwarzkopf. Okul müdürünün kızıydı. Müzik öğrenimini Berlin Yüksek Okulunda bütünledi, sahneye ilk kez aynı Kent Operasında çıktı. Richard Wagner'in "Parisfal" adlı operasında çiçek kızlardan biriydi... Ama yetersiz bulmuştu birkaç uzman sesini ve nefesini. Bu kez 1920 ve 1930 yıllarının ünlü şarkıcısı Maria ivogun'e koştu, bu ünlü pedagogla çalıştı, gerçek sesini ve sanatını buldu... 1943'te Berlin'de başlayan zaferler dizisi İkinci Dünya savaşından sonra Viyana'da sürdü... Mozart, Wagner ve Richard Strauss operalarındaki rollerle büyülüyordu salonu sanki Prusyalı soprano, İngiliz plak holdingi "EMİ"nin müdürü Walter Legge onu Avusturya başkentinde özel bir toplantıda dinledi ilk kez ve hemen bir anlaşma önerdi, şu yanıtı aldı: "Beni prova yaparken en az iki saat dinlemelisiniz önce... çuvalda kedi satın alınmaz... Gerçek değerimin karşılığından azını yeterli bulmam..." Legge dinledi bu sözü, ertesi gün bazı müzik yetkilileriyle denlemeye geldi şarkıcının provasını...

Schwarzkopf küçük bir Lied'in her notu üzerinde teker teker durarak, her nüansı düzelterek çalışmayı sürdürürken bir saat sonra orkestra yöneticisi Herbert von Karajan şöyle dedi Legg'ye: "Küçüğe daha çok işkence etmeyin... Size şu anda Avrupa'nın en iyi şarkıcısı olduğunu da-

ha önce söylemiştim..." Anlaşma imzalandı, bunu 1949'da evlilik anlaşması izledi."Şarkı sanatı kendinde öğrenmeyi gerektiren yüzlerce ayrışım içerir... Bu da zaman ve sabır ister... Bu sabrı göstermeyen pek çok şarkıcı yarı yolda çekici anlaşmalara kapılıp oluşumlarını bütünleyemezler..." diyen Sckhwarzkopf çekici anlaşmayı imzalamıştı ama oluşumu için gerekli zamanı da sağlamıştı... Alman operalarını, hatta operetleri ve Lied'lerini kapsayan koca bir evrende rakipsiz tek sopranoydu artık... İtalyan ikliminde Maria callas neyse kuzeyde bu soylu görünüşlü güzel sarışın da oydu... Hatta İtalyan repertuarını da bildiğine göre daha da önemliydi... Wilhelm Furtwaengler ve Herbert von karajan gibi yöneticilerle yaptığı plaklar kapışılıyor, biletleri haftalar önce tükenen temsiller ve sunduğu lied akşamları tenkitçiler tarafından sihirli saatler diye nitelendiriliyordu.

Schwarzkopf eşinde yetkin bir öğretmen bulmuştu... Çocukluk yıllarından başlayarak plak derleyen walter legge ona yüzyılın en iyi şarkıcılarını dinletiyor, en ufak tını oyunlarını, dil ve prozodi inceliklerini söyleyiş nüanslarını belletiyordu. "En iyisi başka ustaların yaptıklarına bakıp güzel ve iyiyi kişiliğe sindirmektir. Şarkı söyleme sanatının incelikleri veraset yoluyla geçmez..." derken hakkı vardı sopranonun.

Legge her provada yanındaydı. Hiç bir nokta rastlantıya bırakmıyordu. Hareketler, yüz çizgileri denetleniyor, bir sekreter karar ve düşünleri not alıyordu. Gece temsil veya konserde bir locadan gözlüyordu Legge eşini. Ve duyarlı anlarda kadınların çantalarından erkeklerin göğüs ceplerinden mendillerini çıkarıp çıkarmadıklarına bakıyordu. Schwarzkopf ise dinleyenleri görmeyi sevmemişti hiç bir zaman... Bu amaçla bir reflektörün yüzünü aydınlatmasını istiyor, böylece kendi kendini daha iyi denetlediğini söylüyordu... Halkla duygusal ilişki önemliydi onun için... "Lied söylerken bazı kez kıpırdamadan durmak gerekir... eğer dizim tuvaletimin kumaşına değerse gören dinleyicide huzursuzluk başlar, bunu da öksürükler izler..." demişti çok eskiden...

Prusyalı olduğundan güç inanılır bir disiplin saygısıyla çalışan soprano bu eğilim ve alışkanlığının yararlı sonuçlarını görmüş, gerçek sanata olan bağlılığı ona müzik tarihinde az şarkıcıya kısmet olan alkışı sağlamıştır... Beri yanda bu alkışın süresi önemli olmamıştır onun için... Önemli nokta parçanın son notuyla alkışın başladığı andaki süre olmuştur daima... Bu sürenin uzunluğu için çalışmıştır hep... Çünkü bu süre, söylenen parçanın etkinlik gücünü ve dinleyende gerçeğe dönüş süresinin bu etkiye göre az veya çok olabileceğini gösterir ona bakılırsa...

Elisabeth Schwarzkopf müzik ve şarkı tarihinin altın sayfalarına katılmış bulunuyor... Böylesine onurlu bir sanat geçmişi biliyoruz pek az kişiye kısmet oldu... Bu Schwarzkopf'un bir diğer kısmeti de çağdaşı olan başka değerli yorumcular gibi sesini ve sanatını gelecek kuşaklara bırakabilmiş olması... İrlandalı büyük yazar George Bernard Shaw İngiltere'ye geldikten sonra pes sesli bir tür klarnet olan "korno di basetto" adıyla uzunca bir süre müzik tenkitçiliği yapmıştı. Bu olağanüstü verimli, zeki, hoşsohbet ve espirili sanatçının müzik konusunda günümüze kalan özdeyişlerinden biri de şu: "Her müzik dönemi geçmişe sanki bir altın çağmış gibi bakar..."

Müzik uzmanlarının çoğu bu sözleri öteden bu yana onaylamış durmuşlardır. gerçekten de örneğin yalnız opera sanatında sesleri plaklarla bizlere ulaşmış pek çok tenor biliyoruz; Caruso'lar, Lauro Volpi'ler, Schippa'lar, Gigli'ler ve daha başkaları... beri yanda bir de şu yaşadığımız günlere bakıp bazı kıyaslamalar yapalım. Gerek güney, gerekse kuzey operasında sayısı yirmiyi şan yıldız tenorun eskilerden üstün yönlerini gözleyeceğiz hemen; bu üstünlük, eğitim yöntemlerinin alabildiğine gelişmesi sonucu giderek ses öğesi yanında özellikle teknik yönden de üstün bulgularla belirecektir kolayca. Baş neden, elektronik çağında sanatçı, kendini kabul ettirebilmek için çok ama çok çalışmak zorunda. Güney operalarında bazı kıdemliler ünlerini savunurken son yıllarda yeni tenorlar dünya sahnelerinde alkış derlemeye koyuldular; James Mc Cracken, john Alexander gibi anglosakson kökenliler, Placido Domingo, Jose carreras ve Giacoma Aragall gibi İspanyollar, Luciano Pavarotti ve Gianni Raimondi gibi italyanlar. Ya kuzeydeki tenor yıldızlar? james King ve Jess Thomas gibi Amerikalılar, Rudolf Schock, Waldemar Kment, Hans Hopf, Firitz Uhl gibi emektarlar ve Peter Schreier, Wieslaw Ochman, Rene kollo, Peter Hoffmann gibi gençler...

Amerikan opera evreninin ölümüne dek en yetkili ve tecrübeli yöneticilerden Kurt Adler'in iki sözü gerçeğin anlatımı olarak yorumlanır: "İyi bir tenor, dermiş Adler, gişe için en yararlı devadır..." Bir başka sözü de şu: "Opera evreninde üst tiz titreşimleri güçlü ve parlak bir tenor sesinden daha çekici hiç bir şey olamaz..." Pavarotti tüm özellikleriyle işte bu iki sözün simgesi sayılıyor yıllardır... İri yarı bir sanatçı italyan tenor; bir metre seksen dört santim boyunda, 140 kilo ağırlığında. Bu görkemli yapı altında iyi mi iyi, neşeli mi neşeli bir kişilik var... Pavarotti olağanüstü iştahlı, çok yiyor, çok içiyor, çok uyuyor... iyiliği ve insanlara olan sevgisi nedeniyle olacak iki yıl önce Milano'ya inerken yanmaya başlayan bir uçaktan kazasız belasız kurtulabildi...

Pavarotti kuzey İtalya'da bazı ünlü lüks spor otoların yapıldığı küçük modena kentinden... Modena aynı zamanda Lambrusco şarabı, 1673 yılında İngiltere Kralı İkinci James ile evlenen Prenses Maria ve iki uluslararası opera yıldızıyla Pavarotti ve soprano Mariella Freni ile biliniyor. İki sanatçının arkadaşlıkları da çok küçük yaşlarda başlamış. Sigara fabrikasında işçi olan anneleri onları fabrikanın çocuk kreşine bırakırlarmış beraberce... Ve sütlerin çocuğunu da günümüzde ufak tefek narin yapısıyla da bilinen soprano Freni içermiş...

Pavarotti şöyle anlatıyor yaşamını: "Evimiz varlıklıydı dersem gerçeği abartmış olurum. Babam fırıncıydı, kent korosunda şarkı söylerdi... Kıskardeşim Gabriella ve ben savaş çocuklarıyız... Haftada en azından üç kez bombardımanlara tanık olur, savaş sonlarına doğru her gün top ve makineli sesleriyle uyanırdık... Ben bütün bu savaş sıkıntıları ve savaş sonrası güçlükleriyle boğuşarak öğretmen oldum sonunda, bir yandan kent korosunda şarkı söylüyordum. Koro İngiltere'nin Wales eyaletindeki Liangollen kentinde düzenlenen yarışmaya katılıp birinci oldu... Bana yaşamınızdaki en kıvançlı gün hangisi diye sorarsanız Leangollen'de Modenalıların zafer gününü söylerim..."

Pavarotti o günden sonra müzik çalışmaya koyulmuş, her gün 60 kilometre uzaklıktaki Padua kenti konservatuarına gidip gelmeye başlamış ve 1961'de yerel yarışmadaki birinciliği "La Bohème" operasındaki rudolfo rolü ile alıvermiş... "Çok iyiydim o gece, diyor Pavarotti, ama babam 'Lauro volpi daha iyiydi' demez mi?" 1963'de Londra'da covent Garden Operasında gene La Bohème temsilinden sonra da "Tagliavini daha iyiydi" diye bir yargıda bulundu. 1965'de La Sacala'daki "La Bohème" temsilini seyretti, sonra "Gigli daha iyiydi" dedi... 1968'de Metropolitan'da oynadığım La Bohème'den sonra ben de şu telgrafı çektim ona: "Caruso daha iyiydi..."

Pavarotti 1961'de evlenmiş, üç kızı var. Ailesine çok düşkün... Kızların sömestr tatili başlar başlamaz nerede olursa olsun dönüyor yuvasına. "Bir tenorun para derlemek için en çok 25 yılı vardır. Şimdi ben derleme süresini yaşıyorum," diyor. Bazı yatırımları var sanatçının; yılda onbin şişe Lambrusco şarabı üreten bağları gibi...

Her role çıkmıyor ünlü tenor... "La Traviata" gibi fazla romantik yapıtları kabul etmiyor. "La Traviata'daki alfredo rolü için fazla yağlıyım..." diyor ve ekliyor. "Ayrıca Alfredo pek umurumda değil. Bu operada soprano ve bariton ön planda gelir. Sonra bu rolde hep romantik bakışlar atacaksınız... Ben romantik duygulu değilim... yağlı duyguluyum..."

Sanatçı mesleğinin belki en önemli dönemini yaşıyor şu yıllarda. Nitekim onu kısa süre önce " I Puritani" adlı operada seyreden babası da sonuçta "Bundan daha iyisi olamaz..." diyerek onaylamış bu gerçeği. ●

Bach'ın eserleri -1

● Hülya TARCAN

Bach'ın eserleri hayatında basılmamış oldukları için perişan bir şekilde el yazmaları halinde sağda solda bir süre süründüler. Sadece org için yazılmış olanları sadık öğrencileri sayesinde daha iyi şartlarda muhafaza edebildiler. 19. yüzyıla doğru, **Friedemann Bach**'ı tanımış olan Johann Nikolaus Forkel, Bach'ın eserlerinin Almanya için bir milli servet olduğu fikrini ortaya attı.

Bu arada **Goethe, Zelter** gibi büyük isimler **Bach**'la ilgilenmeye başladılar. **Zelter** Berlin'de **Singakademie**'nin verdiği konserler çerçevesinde **Bach**'ın bazı büyük eserlerini çaldırdı. Fakat asıl başlangıç 1829'da **Mendelssohn** tarafından **Matthaeus - Passion**'un muhteşem bir şekilde icra edilmesi oldu. **Bach**'ın eserleri önceleri teker teker basıldı. Nihayet 1850'de **Robert Schumann**'ın da destek ve çabalarıyla bir **Bach - Gesellschaft** (Bach'ın eserlerinin hatasız bir biçimde basılmasını amaçlayan dernek) kuruldu ve bu yoğun çabalar sonucu o zamandan bu yana **Bach**'ın eserlerini incelemek ve **Bach** müziğinin yorum tarzı üzerinde çalışmalar yapmak hemen her kuşaktan müzisyen veya müzikolog için bir görev halini almaya başladı.

A - VOKAL ESERLER

Bazı profan kantatların dışında (Kaffee - Kantate BWV 211, Bauern - Kantate BWV 212, Der Streit zwischen Phoebus und Pan BWV 201, Hochzeitskantate 202, Amore Traditore BWV 203 v.s....) vokal eserlerin içerdikleri konular hep dinî olmuştur. Bu vokal eserlerde **Bach**'ın sentez gücü en iyi şekilde gözlemlenebiliyor. 16. yüzyılın polifoni ustalarına mahsus yatay yazı virtüözitesiyle 17. yüzyılın italyan dram sanatının etkisi mükemmel bir şekilde kaynaştırılmışlardır. hemen hemen tüm formların kullanıldıklarını görüyoruz: **Messe, motet, kantat, oratoryo, passion**... Ama herşeyden önce bu eserlerin koral ve füğün egemenliği belirgindir. Latince vokal eserlerin sayısı Almanca olanlarına göre daha azdır.

ALMANCA SÖZLÜ VOKAL ESERLER

1- KORALLAR: 200'e yakın korale rastlıyoruz. Protestan mezhebinde korallerin büyük önemi vardı. Çünkü koraller sayesinde İncil'in söylediklerini halkın anlayabileceği biçimde konuşulan dilde sunma imkânı sağlanıyordu. **Bach** koral formunu yalnız tek başına bestelemekle yetinmemiş oratoryo ve kantatların içinde de başarıyla kullanmıştır.

2- KANTATLAR: Kökeni İtalyan dram müziğinde olan kantat Almanlar tarafından benimsenmiştir. **Bach**'tan başka **Schütz, hammerschmitt Werkmann** ve **Buxtehude**'nin bu formu kullandıklarını görüyoruz. italyan'lardan **Carissimi** ve **Steffani** adlarını verebiliriz.

Bach'ın kantatlarında İtalyan etkisi **Aria da Capo** ile, Alman etkisi ise **recitativo arioso** ile gözükürler. 59'ar kantattan oluşan 5 büyük **Zyklus**'tan elimize ancak 190 adet geçebilmiş, kalanları kaybolmuştur. Bu kantatların librettisleri (söz yazarları) **Salomon Frank** yahut pastör (protestan rahip) **Neumeister** ya da **Picander** namındaki vasat bir şairdir. **Bach** kantatlarında çok çeşitli ritmlere (**Nach Dir, Herr Dir, aus tiefer Not**), füg formunda kullanılan koroya, son derece süslü koral **Aria da Vapo**'lara rastlıyoruz. Her tema yorgunluk, üzüntü, ihtişam, mistik sükûnet, korku, sevinç veya ızdırap gibi bir ruhsal durumu dile getirir. (**Weinen, Klagen, Sorgen.**) Ortestra enstrümanları esas fikrin geliştirilip büyütülmesine yardımcı olarak eserde yerlerini alırlar. Libretto'yu daha etkileyici biçime getirebilmek için ostinato bir **sujet**'den (konudan) **chaconne** formunda yararlanıldığı da gözlemleyebiliriz.

3- MOTETLER: Ortaçağ'dan beri kullanılan bu form **Bach**'a gelene dek uzun bir geçmişe sahipti. Laipzig'te sabah ve akşam âyinlerinde, cenaze törenlerinde orgun prelüdü ardından okrestra eşliğinde koro tarafından söyleniyordu.

Bach'ın **motet**'lerinden çoğu kayboldu. Elimizde ancak 6 adet var (Almanca). Bu motetlerin içlerinde en başarılı olanları şunlardır: **Singet dem Herrn ein neves Lied** (Efendimize -İsa'ya yeni bir şarkı söyleyin) BWV 225; **Jesumeine Freude** (İsa, mutluluğum) BWV 227.

İki motet daha vardır ki, bunların adı yanlışlık sonucu kartatlarla beraber geçer: **O Jesu-Christ, mein lebens licht** (Ey kurtarıcı İsa, hayatımın ışığı) BWV 118; **Nun ist das heil und die Kraft** (Şimdi gerçek kudret ve iyilik zamanıdır) BWV 50.

Motetlerin kompozisyon tekniğinde füg ve imitasyon'un hakim olduğunu görüyoruz.

4- PASSİON'LAR: **Bach** kantat ve motetlerde olduğu gibi Passion'larda da geçmişten yararlanmayı bilmiştir. Başlangıçları 13. yüzyıla uzanan passion'lar önceleri şu şekilde icra ediliyorlardı: İsa'nın çarmıha gerilişi ve gördüğü işkencenin anlatıldığı libretto'nun (aslında dinî yazı demek daha doğrudur) belli başlı bölümleri bir kişi (**evangelist**) tarafından uzun recitativor'lar şeklinde söylenir ve birkaç kişi bu re-

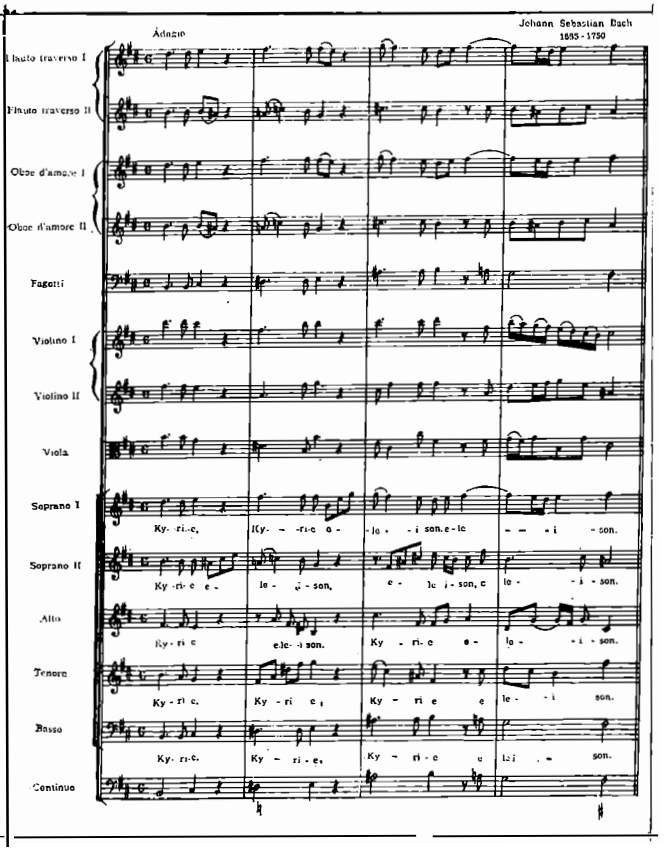

citativorları keserek söze karışırlardı. İsa'nın sesi duyulur ve koro halkın deyişlerini dile getirirdi. Roland de Lassus Passion'u bu biçimde kullanmıştır. Daha sonra Obrecht'in herşeyin koroya söyletildiği **Motet-Passion**'u tercih ettiğini görüyoruz. Luteryen motet ise 16. yüzyıldan itibaren çok cepheli bir biçime bürünmüş, koro, solistler ve ara müzikleri için orkestra kullanılmaya başlanmıştır **(Walther, Gallus, Hassler)**. schütz, Passionlarına müzikal diyaloğu sokarak dinî dramı yaratmıştır. Ve librettolar eklenen yeni elemanlarla gittikçe uzamaya başlamışlardır. Bu tarzda yazan birkaç bestecinin adını verelim: **Sebastiani, Matheson, Telemann, Haendil, Keyser, Kuhnau, Bach**, Passion'a korali de sokmuştur.

Bach dört Passion yazmıştır. Bunlardan sadece ikisi günümüze gelebilmişlerdir: **Johannes - Passion** ve **Matthaeus - Passion**. Bazen **Bach'a** aitmiş gibi gösterilen **Lukas - Passion'un** ise **Bach** tarafından yazılmadığı ortaya çıkmıştır. **Bach** bu eserleri uzun bir sürede, **Cöthen'**deki saray müzisyenliğinin son dönemi ile **Leipzig'**de 1734-35 kış devresi arasında yazmıştır.

Lohannes Passion: İlk bestelenen Passion'dur. **Bach'ın** bu eseri iki yılda bestelediği (1722-1724) ve 1724'te bir kutsal cuma günü **Leipzig'te** ilk icranın yapıldığı tahmin ediliyor. Besteci libretto olarak kelimesi kelimesine İncil'in Almanca tercümesi kullanılmıştır. Bu Passion'da havari **Jonhannes'**in (Yahya'nın) deyişlerine uyarak, insanlığı kurtarmak için Tanrının oğlu'nun, yani İsa'nın kendini çarmıha gerdirmesi ve insanları özgürlüğe kavuşturmak için kendini köleliğe indirgemesi büyük bir inanç ve coşkuyla anlatılır.

Matthaeus - Passion: **Johannes - Passion'**la aynı konuyu işler ama daha dramatiktir. Doruk noktası çarmıha gerili İsa'nın karşısında insanların duygularının anlatıldığı sayfalardır.

Her iki Passion'da büyük koroların tek veya çift olarak kullanıldığını görüyoruz. Bu korolar olağanüstü bir ustalıkla halkın tepki, duygu ve düşüncelerini dile getirirler. **Matthauses - Passion'**da İncil'i okuyan kişinin **resitatif'**leri **Aria da Capo'lara introduction** (giriş) biçiminde kullanıldıkları için **recitativo - orioso** adını alırlar.

Koral formu **Johannes - Passion'**da armonik zenginliği ve ifade gücüyle bilhassa dikkati çeker. **Matthaues - Passion**'da ise beş kere tekrarlanan bir koral **Herzlich (Hassler'**in bir melodisi üzerine yazılmış) passion'u stil bütünlüğünü simgeler. Her iki Passion'u kıyaslayacak olursak şunu söyleyebiliriz: **Johannes - Passion** daha sıcak ve insancıl, daha cazip, **Matthaeus - Passion** daha büyük ve dramatik.

5- ORATORYOLAR: **Paskalya oratoryosu:** BWV 249. Passion'lara göre çok daha mütevazi ölçülerde bir eserdir. Daha çok uzun bir kantat görünümünde olan Paskalya oratoryosu 1735'te yazılmıştır. **Introduction** (giriş) olarak kullanılan ve orkestra tarafından çalınan iki bölümü **Bach'**ın **Cöthen'**de yazmış olduğu bir **corcerto grosso**'dan alınmalıdır. Eserin üçüncü parçası (koro ile bir Duo) aynı **concerto**'nun finalinden esinlenerek yazılmıştır.

Noel oratoryosu: BWV 248. altı kantattan oluşur. Altı bayram günü için düşünülmüş olan bu eser (Noel haftasında her gün bir bölümü icra edilmek için yazılmış) stilindeki mükemmel birlik yüzünden bir akşamda icra edilebilir. Bu kantatlar aslında profan libretto'lar üzerine yazılmış olup **Bach** tarafından, **Sank Thomas** kilisesinde icra edilebilmek için yeniden dinî ibretto'ya adapte edilmişlerdir. ●

- sürecek -

Yeni bir oyuna merhaba

● Jale YÜCEL

Yoğun duygularla dolu olduğumuz şu günlerde yeni oyunlarımız bir biri ardına provada iken, duyduğumuz heyecan ve telaş sizlerle buluşmanın, paylaşmanın beklentisi ile daha da arttı.

Sorumluluğumuz büyük! Neden mi?

Hocamız **Çetin İpekkaya** bizi yalnız bırakmadı ve birlikte **Vasıf Öngören**'in **"Asiye Nasıl Kurtulur"** adı oyununu oluşturduk.

Adı Asiye olmayan, ama tanıdık insanların öyküsü ve biz onlarla yaşama biraz daha yaklaştık. Asiye'nin sürdürdüğü yaşam ile düşlediği yaşam arasındaki bocalayışları, düşleri, umut dolu arayışları beklentileri bastırılmış duyguları, şaşkınlıkları, problemler yaratır ama bunlar da hiç yabancı olmadığımız insanca duygulardır, sevgisizlik, yalnızlık gibi.

Toplumun dışına itilmemek için yaşama sanatını öğrenene kadar direnir, mücadele eder Asiye mal gibi alınıp satılır, sömürülür ve sömürüldükçe ezilir. Tükenmenin eşiğine geldiğinde, kendini herşeyin bitiminde bulduğu anda yeni çıkış yolları dener ve çıkmazlara girer.

Çünkü yaşamı çocuk, kadın, emekçi, insan olarak sömürülenin simgesidir. Yarın güvencesi yoktur, sustuğu sürece yaşar, sesi çıkmaya başladığında yitmeye mahkumdur.

Hepimize tanıdık geliyor mu?

Toplumumuzdaki ekonomik dengesizlik ve değerler karmaşası ana rengini oluşturuyor oyunun. Asiye yaşamını sürdürebilmek, ayakta durabilmek için yeni değerlere(!) düzenlere(!) hesaplara ve aşınmalara hedef oluyor.

Çıkış yolumuz insanın doğasında varolan bu yönleri, anlar, durumları tüm çıplaklığıyla ve gerçekliğiyle sorgulamak ve sorgulatmak oldu.

Oyunumuzun kapılarını aralatan çok söz var.

Bizler; "Yaşam son bulana kadar direnmek, kendimizi herşeyin bitiminde düşündüğümüz anlarda gücümüzü yine kendimizden alarak, yeni soluklarla ayakta durmayı bilmek gerçeğini bir kez daha anımsadık.

Sevgili izleyicilerimiz, sezemediğimiz sizleri sizlerle bulup düşünmek, tartışmak; sizlerle de ortak noktada buluşmak düşüncesiyle **"Asiye Nasıl Kurtulur"**un perdesi açılıyor.

İyi seyirler... ●

Oyunun prova çalışmalarından. Soldan sağa: Arzu Gündüz, Kader Özşen Gözpınar, Rüçhan Gürel, Seda Yıldız.

Eski Edebiyatımızda Türk Mûsikîsi - 2 -

● Dr. M. Nazmi ÖZALP

Sevgilisinin sesini, konuşmasını bir pınarın şırıltısı kadar güzel, bal gibi tatlı bir bağlama sesine benzetmiş:

Der Dadaloğlu'm da şu kimin nesi?
Ağzından çıkıyor bağlama sesi
Eğilmiş pınardan doldurur tası
Veriyor içine bal karma karış

Bunlar gibi mânilerde, halk türkülerimizde bu özellikte sayısız şiir bulmak mümkündür. Şair sazı ile söyleşir, söyleyemediğini sazına söyletir. Sevgisini, hüznünü, neşesini müsikîyi aracı yaparak dile getirir. Müsikîyi hiç kuşkusuz en samimî bir şekilde savunan şair de Dertli olmuştur. Mûsikî sanatına gereksiz ve mantıksız sataşmaları karşılarken, hem toplumun yobaz ve cahil kesimine gereken cevabı vermiş, hem de din ve ahlâk adına günah işleyenlerin kimler olduğunu pek güzel sergilemiştir:

Telli sazdır bunun adı
Ne Âyet bilir, ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde?

Venedik'ten gelir teli
Ardıç ağacından kolu
Be Allah'ın sersem kulu
Şeytan bunun neresinde?

Abdest alsan aldın demez
Namaz kılsan kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde?

İçinde mi, dışında mı?
Burgusunun başında mı?
Göğsünün nakışında mı?
Şeytan bunun neresinde.

Dut ağacından teknesi
Kirişten bağlı perdesi
Behey insanın teresi
Şeytan bunun neresinde?

Dertli gibi sarıksızdır
Ayağı da çarıksızdır
Boynuzu yok kulaksızdır
Şeytan bunun neresinde?

Mûsikî unsuru Dertli'nin başka şiirlerinde de var. Değişik şiirlerinden seçtiğimiz bir kaç örneği daha sunuyoruz:

Bilinmez mi Dertliyâ Hak'ka niyâzı
Eline alınca on telli sazı
Boynuma farz olan vakdi, namazı
Dünyada, ahrette malı sanırlar

Câm-ı mey yollamış "nüş etsin" deyü
"İçsin de hâtırın hoş etsin" deyü
Nâle vü feryadım "gûş etsin" deyü
Hüseyni perdesin Hicaz'e çekmiş

Âşık Dertli kendi çalar sazını
Kara topraklara sürer yüzünü
Kimse çekmez gayrı onun nazını
Bozuktur perdeler, teller perîşan

Trampete veş çalmaya Dertli sînemiz
İrâd-ı felek tabl-u Kûs-u Çeng'e niyazımız

Tanınmış halk şâirlerimizden olan Âşık Ömer de, şu şiirinde hayli mûsikî bilgisinin bulunduğunu gösteriyor. Hiç şüphesiz o zamanlar klâsik ve halk müsikîmiz, bugün olduğu gibi, bir birinden uzaklaştırılmıyordu:

Her seherde bülbülüm dilde âgâzın dinle sen,
Hoş terennümle hemen nâz ü niyâzın dinle sen.
Başlarsa herbir makâm üzre tekellüm etmeğe,
İptidâ Evc ü Arak ile Hicâz'ın dinle sen.

Sâkiyâ Rast ü acem Rûmî'den eyler iftilâh,
Isfahan ile Kûçek olan Hüseyni'le segâh,
Bûselik'den çok Nevâ'lar ede semt-i Çârigâh,
Hem dahi aşk-ı hafâdan kendi râzın dinle sen.

Mâni-i Nikriz'le Uzzal'dan çok efgan eyleyüb,
Dahî Mahûr' u Ruhâvi'den yürü hân eyleyüb,
Nağme-i Nevrûz ü Şehnâz ü Aşıran eyleyüb,
Her makâm-u şûbeden tarz-ı dırâzın dinle sen.

Evvelâ oniki makâmât, yeri âgâz ile,
Hem dahi ola Hüseyni nağme Çârgâh ile,
Yirmidört terkîb ile, kırksekiz usûl ile,
Ehl-i aşkın ey Ömer destinde sâzın dinle sen. ●

SANAT HABERLERİ

TİYATRO

Trabzon Devlet Tiyatrosu, Carlo Goldoni'nin **"İki Efendinin Uşağı"** adlı yapıtıyla 7 Ekim günü perdelerini izleyicilerine açtı. **İsviçreli** yönetmen **Daniel Holliger**'in yönettiği oyunda, **Ünal Coşar, L. Burak Karaman, Gülgün Aray, Canberk Uçucu, Olcay Kavuzlu, Sevinç Yıldız, Mete Şahinoğlu, Halil Ayan, Elif Gürel** rol aldı.

SERGİ

Saldıran Özmen, 7 Ekim günü **Trabzon Devlet Tiyatrosu** fuayesinde bir yağlıboya resim sergisi açtı.

7 Ekim günü **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde **Fatih Eğitim Fakültesi Resim-İş** bölümü öğrencilerinin çalışmalarından oluşan **Resim - Grafik - Baskı** sergisinin açılışı yapıldı.

26 Ekim günü **Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde ressam **Mustafa Beşgen**'ın kişisel resim sergisi açıldı.

Aynı gün **Akbank Sanat Galerisi**'nde ressam **Hüseyin Savran**'ın resim sergisi açıldı.

DİA GÖSTERİSİ

9 Ekim günü **Foto Form** etkinlikleri çerçevesinde **Fazıl Saraç'ın Dia gösterisi Mahmut Gologlu Kültür Merkezi**'nde izlendi.

23 Ekim günü **Mahmut Gologlu kültür Merkezi**'nde **Seyhan Uluslararası Fotoğraf yarışması**'nın diaları izlendi. Bu gösteriyi de **Foto Form** sundu.

SAYGI GÜNLERİ

Trabzon Gazeteciler Cemiyeti'nin düzenlediği **"Trabzon'un Yetiştirdiği Değerlere Saygı Günleri"** çerçevesinde 7 Ekim günü **Mahmut Gologlu**, 21 Ekim'de **Sabahattin Eyuboğlu** kişilikleri, hizmetleri ve yapıtlarıyla anıldılar. 28 ekim günü dil ve yazın öğretmeni **Sabahat Ülker**'e saygı gecesi yapıldı.

MAVİ NOTA Müzik Dergisi

"NİMET KORAY" İNCELEME - ARAŞTIRMA MÜZİK ÖDÜLÜ YARIŞMA KOŞULLARI

1. Sayın **Selma Kurdakul**'un ve **Müzik Ansiklopedisi Yayınları**'nın katkılarıyla **"Nimet Koray Müzik Ödülü"** adıyla bir yarışma düzenlenmiştir. Ödül organizasyonunu MAVİ NOTA Müzik Dergisi gerçekleştirecektir.

2. Araştırma / İnceleme dalında düzenlenen yarışmanın konusu şöyledir:

GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDEKİ MÜZİK TÜRLERİNİN ULUSAL VE EVRENSEL ÖLÇÜTLER AÇISINDAN DURUMU.

3. Ödül Tutarı:

a) 8.000.000 Lira.

b) Yarışmayı kazanan yapıt, **Müzik Ansiklopedisi Yayınları** tarafından yayımlanacak ve yazarına 5.000.000 liradan az olmamak koşuluyla telif ödenecektir.

4. Yarışmaya gönderilecek araştırma / inceleme çalışmaları, bir bölümüyle ya da tümüyle daha önce yayınlanmış olmayacaktır.

5. Yarışma, amatör ve profesyonel bütün yazarlara açıktır.

6. Yarışmaya katılacak yapıt, en az 40, en çok 80 daktilo sayfası olacak, temiz fotokopiyle çoğaltılarak 5 suret halinde gönderilecektir.

7. Yarışmaya katılanlar, kısa özgeçmişini, ad ve adresini, telefon numarasını bir fotoğrafla birlikte, yapıtına ekleyeceklerdir.

8. Yapıtlar, APS, kargo, ya da taahhütlü olarak aşağıdaki adrese gönderilecektir:

Müfit Semih Baylan MAVİ NOTA Müzik Dergisi, P.K. 205, 61004 - Trabzon.

9. Yarışmanın "Seçiciler Kurulu", aşağıdaki adlardan oluşmaktadır:

Ertuğrul BAYRAKTAR, Koral ÇALGAN, Necati GEDİKLİ, Suna KAN, Ersin ONAY, Teoman ÖNALDI, Leyla PAMİR, Muammer SUN, Ali UÇAN, İlhan USMANBAŞ, Faruk YENER.

10. Son katılma tarihi 15 Mart 1994'dür.

11. Yarışmanın sonucu 28 Nisan 1994 günü açıklanacak, ödül töreni 16 Mayıs 1994 günü yapılacaktır.

MAVİ NOTA

Aylık
Müzik ve Sanat Dergisi

Abone Koşulları : **Yıllık: 100.000 TL.**
Yurtdışı Abone : **50 DM.**
Yazışma Adresi : **P. K. 205 - 61004 - TRABZON**
Ederi : **10.000 TL. (KDV dahil)**
Telefax : **(462) 224 26 30**

İstanbul Temsilcisi : **Osman Razi AKSU**
Tel.: (212) 288 16 80
İzmir Temsilcisi : **Melih GÜLER**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık & Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

Sahibi : **Sevilay BAYLAN**
Genel Yayın Yönetmeni : **M. Semih BAYLAN**
Yazı İşleri Yönetmeni : **Hülya ÖZMEN**
Kapak - İç Düzenleme : **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi : **İsmail FANDAKLI**
Sanat Danışmanları : **Ahmet ÖZER**
Gündoğdu SANIMER
Suat KURTULDU

Abone ederinin, Müfit Semih BAYLAN adına 731986 nolu postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra, dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktilo ile yazılması rica olunur.
Ürünler yayımlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

Basım Yeri: ERHAN OFSET MATBAACILIK
Uzun Sk. 84 / A Tel.: (462) 322 24 23 - 322 35 06 / TRABZON